

MUZEJ HRVATSKOG VATROGASTVA

NAKLADNIK
Hrvatska vatrogasna zajednica

ZA NAKLADNIKA
Ante Sanader, dipl. ing.

AUTOR
Vedran Runjić, dipl. pov.

GRAFIČKI DIZAJN I PRIJELOM
Anita Čolak, dipl. ing. i Nina Francetić, prof.

LEKTURA I KOREKTURA
Nina Francetić, prof.

FOTOGRAFIJE
Vedran Runjić, Nina Francetić, Arhiva HVZ

TISAK
Narodne novine d. d.

NAKLADA
500 primjeraka

RJEČ NAKLADNIKA

Hrvatsko vatrogastvo u ovoj godini slavi 150. obljetnicu osnutka Prvog hrvatskog vatrogasnog zbora u Varaždinu, čime je započelo moderno organiziranje vatrogasne zaštite u Hrvatskoj. O dugom i ponekad teškom razvojnom putu hrvatskog vatrogastva od prvih propisa, osnutka dobrovoljnih vatrogasnih društava u drugoj polovici 19. stoljeća, do današnjeg modernog ustrojstva, svjedoči mnoštvo dokumenata i materijalne građe. Ta građa, zbog svoje važnosti kako za vatrogasnu tako i za cjelokupnu hrvatsku povijest zaslužila je kvalitetno prezentiranje javnosti kroz Muzej hrvatskog vatrogastva.

Muzej hrvatskog vatrogastva nudi posjetiteljima uvid u iznimno zanimljiv razvojni put hrvatskog vatrogastva kroz prikaz tehničkog razvoja oprema i napredovanja same vatrogasne organizacije. Uz očuvanje vatrogasne baštine i stalno prikupljanje novih muzejskih eksponata, cilj je prezentirati vatrogasnu povijest kroz stalne i povremene izložbe, tiskanje prigodnih izdanja, edukaciju posjetitelja, te postaviti Muzej hrvatskog vatrogastva kao svojevrsni centar za proučavanje hrvatske vatrogasne povijesti.

Ante Sanader, dipl. ing.

KRATKA POVIJEST HRVATSKOG VATROGASTVA

Otkada je došao u dodir s vatrom, čovjek je upoznao njenu korist kroz toplinu, svijetlost, obranu od zveri, ali je upoznao i njenu rušilačku snagu kojoj se do danas, sukladno mogućnostima, pokušava prilagoditi.

Na području Hrvatske određenu vrstu zaštite od požara možemo kroz pisane tragove pratiti od doba Rimskog Carstva. U svim većim gradovima postojao je određeni stupanj zaštite kroz profesionalne vojne vatrogasne jedinice ili cehove obrtnika (collegium), čija je dužnost bila sudjelovanje pri gašenju požara.

U ranom srednjem vijeku ovo područje nije poznavalo organizirano vatrogastvo kao u rimsko vrijeme, ali je sigurno postojao stupanj zaštite kroz seoske i gradske straže koje su, između ostalog, uzbunjivale mještane u slučaju izbijanja požara.

Iako je razvoj gradova te učestalost požara u njima uvjetovao pisanje propisa o zaštiti od požara još u razdoblju srednjeg (Dubrovnik 1272., i 1335., Trogir 14. st.) i ranog novog vijeka (Samobor 1772., Zagreb 1779.), te organiziranje gašenja sukladno tadašnjim mogućnostima, povijest suvremeno organiziranog i ciljano ustrojenog hrvatskog vatrogastva koje se temelji na radu dobrovoljnih vatrogasnih društava i profesionalnih vatrogasnih postrojbi počinje osnivanjem Prvog hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu 1864. Prva profesionalna vatrogasna postrojba osnovana je 1863. u Rijeci. Slijedila su osnivanja vatrogasnih društava u Sisku 1865., Otočcu 1868., Ludbregu 1869., Zagrebu 1870. Karlovcu 1871., itd. Do 1900. godine osnovano je 165 društava.

Povećanjem broja vatrogasnih društava otvorilo se pitanje osnivanja organizacije koja bi povezala postojeća društva, pomogla osnivanje novih te radila na boljem organiziranju vatrogastva što je dovelo do osnivanja Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice 1876. godine. Vodeću ulogu u ovoj ideji su imali vatrogasci Varaždina, Siska i Zagreba. Za prvog predsjednika zajednice izabran

je Gjuro Stjepan Deželić (1838. – 1907.), otac hrvatskog vatrogastva. Nakon Prvog svjetskog rata Zajednica nastavlja djelovanje u sklopu Države, potom Kraljevine SHS. Promjenom ustrojstva i imena države u Kraljevina Jugoslavija, nametnuta je i promjena imena organizacije u Vatrogasna zajednica Savske Banovine, čime počinje razdoblje intenzivne borbe za povratak naziva i za bolji položaj hrvatskog vatrogastva. Zajednica djeluje i u Banovini Hrvatskoj (1939. – 1941.). Tijekom Drugog svjetskog rata Zajednica mijenja naziv u Vatrogasni savez Nezavisne države Hrvatske, dok je dio vatrogasnih postrojbi djelovao u Narodno oslobodilačkom pokretu.

Nakon Drugog svjetskog rata uslijedila je obnova vatrogasnih društava te uspostava „vatrogasne milicije“ u gradovima. Zajednica nastavlja s radom 1949. pod imenom Savez dobrovoljnih vatrogasnih društava, a 1955. mijenja ime u Vatrogasni savez Hrvatske. Ovo razdoblje je obilježilo povećanje broja vatrogasnih društava, osobito industrijskih, te jačanje vatrogastva u Istri, Primorju i Dalmaciji. Jača proizvodnja domaće vatrogasne opreme, a vatrogasne jedinice postupno nabavljaju motorna vozila čime je povećana efikasnost na intervencijama.

U razdoblju Domovinskog rata (1991. – 1995.) vatrogasna organizacija je primila teške udarce kroz prvenstveno veliki broj članova koji su izgubili živote, uništenu i otuđenu opremu te uništene vatrogasne domove i spremišta. Ime Hrvatska vatrogasna zajednica vraćeno je 1993. godine. Završetkom rata počinje i obnova vatrogastva.

Unatoč teškim uvjetima u kojima se razvijao, HVZ je danas čvrsta i dobro ustrojena organizacija od velikog značaja za hrvatsko društvo, kako po pitanju protupožarne zaštite, tako i svih drugih segmenata kojima se bavi. U Hrvatskoj danas djeluje preko 1.890 dobrovoljnih vatrogasnih društava, te 95 profesionalnih postrojbi u gradovima i gospodarstvu, u čijem sastavu se nalazi 150.000 članova, od čega 62.000 operativnih vatrogasaca koji čine glavnu snagu sustava zaštite i spašavanja u Republici Hrvatskoj.

MUZEJ HRVATSKOG VATROGASTVA

Iznimno zanimljiva i bogata tradicija hrvatskog vatrogastva zaslužuje brižno čuvanje i adekvatnu prezentaciju javnosti. Članovi Prvog hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu, kolijevke hrvatskog vatrogastva, gotovo od početka djelovanja su prikupljali građu vezanu za varaždinsko i hrvatsko vatrogastvo, te istu prikazali još 1966. u Arhivsko – muzejskoj zbirci u sklopu vatrogasnog doma u Varaždinu.

Tijekom godina broj eksponata je rastao stoga se javila potreba za postavljanjem ove vrijedne građe u adekvatan prostor. U sklopu proslave 130. obljetnice osnutka Prvog hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu, 19. lipnja 1994. otvorena je novoizgrađena zgrada Muzeja hrvatskog vatrogastva. U muzeju je tada izloženo oko 700 predmeta, većinom vezanih uz vatrogasnu povijest varaždinskog kraja.

Povodom obilježavanja 150. godišnjice djelovanja varaždinskih dobrovoljnih vatrogasaca, 13. lipnja 2014.

godine otvorena je obnovljena zgrada muzeja s donekle izmijenjenim stalnim postavom.

Muzej se danas rasprostire na 400 m² prostora u prizemlju i na prvom katu. U fundusu muzeja nalazi se oko 1200 predmeta, od čega je u stalnom postavu oko 400 predmeta. Muzejska građa je predstavljena kroz nekoliko glavnih cjelina. Na katu se nalaze prostorije posvećene Prvom hrvatskom dobrovoljnom vatrogasnom zboru u Varaždinu i Hrvatskoj vatrogasnoj zajednici, te razvoju vatrogastva na prostoru Hrvatske od prvih pisanih tragova, preko osnivanja suvremene vatrogasne organizacije do danas. U ovom dijelu su prikazani dokumenti fotografije, vatrogasna literatura, kacige, vatrogasne zastave i sl. U prizemlju je smještena građa posvećena tehničkoj strani vatrogastva. Kroz ručne štrcaljke, voznjače motorne pumpe, osobnu zaštitnu opremu, mlaznice i ostalu opremu prikazan je razvoj vatrogasne tehnike od druge polovice 19. stoljeća do danas.

SPOMENICI

Ovaj gipsani odljev predstavlja kopiju žrtvenika pronađenog na području Siska. Žrtvenik posvećen Herkulu je podigao Gaj Ingenije Rufinijan, praefectus collegi centonarium, zapovjednik ceha vatrogasaca u Sisku. Žrtvenik se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

Žrtvenik posvećen Herkulu

FOTOGRAFIJE

U Muzeju hrvatskog vatrogastva nalazi se veliki broj fotografija vatrogasne tematike od početka razvoja vatrogasnih društava do danas. Fotografije nam pružaju uvid u izgled opreme, odora, vozila, način izvođenja vježbi te nas upoznaju sa zaslužnim stvarateljima vatrogastva Hrvatske.

Osnivači Prvog hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu

Središnji odbor Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice 1905. Stoje (s lijeva): Đuro Dražić, Josip Absac, Mirko Kolarić, Ivan Domitrović, sjede (s lijeva): Mirko Kleščić, Gjuro Stjepan Deželić, Srečko Udel, Žiga Krauth

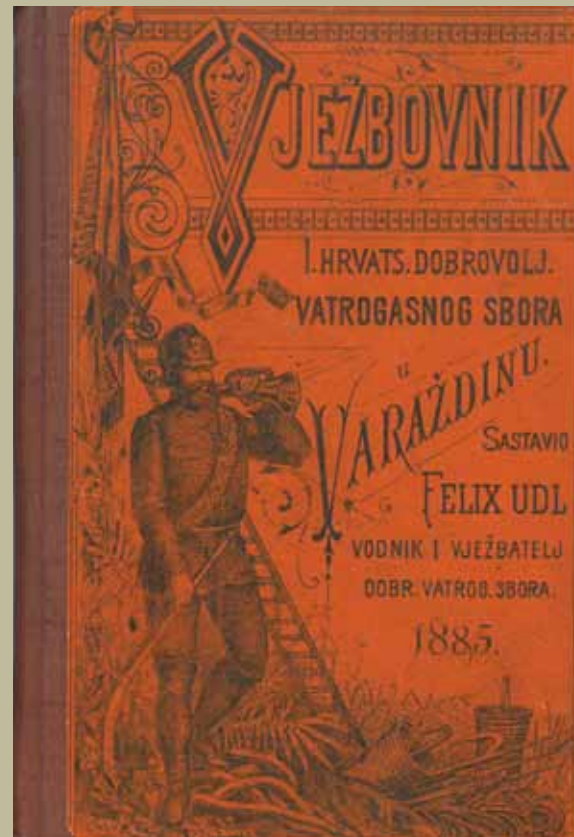
Gjuro Stjepan Deželić (1838. – 1907.), otac hrvatskog vatrogastva, prvi predsjednik Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice

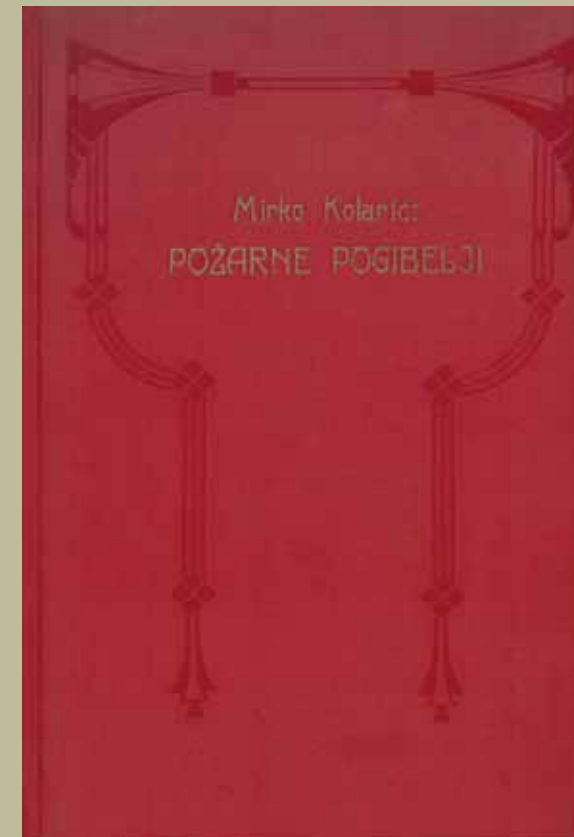
Mirko Kolarić (1850. – 1938.) učitelj hrvatskog vatrogastva, tajnik Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice

VATROGASNA LITERATURA

Od početka organiziranog ustrojavanja vatrogastva na hrvatskim prostorima, obuka vatrogasnih kadrova se provodi prema tiskanim pravilnicima. U početku su pravilnici i vježbovnici prevadani s njemačkog jezika. Uz vatrogasnu zajednicu, pravilnike i vježbovnike su izdavala i društva u vlastitoj nakladi.

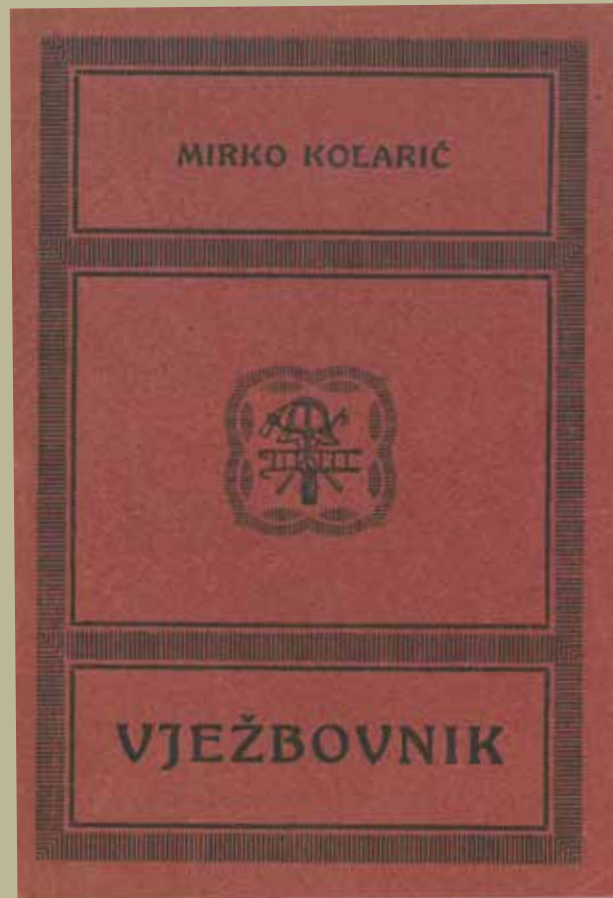
Feliks (Srečko) Udl, Vježbovnik 1. hrvats. dobrovolj. vatrogasnog sбора u Varaždinu, 1885.

Mirko Kolarić, Požarne pogibelji, 1909.

Pravila i službeni propisi I. hrv. dobrovolj. vatrogasnog sbona u Varaždinu, Vlastita naklada, 1884.

Mirko Kolarić, Vježbovnik, 1923.

VATROGASNA GLASILA

Jedna od temeljnih zamisli Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice je bilo i pokretanje vatrogasnog glasila, u kojem bi izlazili stručni članci i vijesti iz vatrogasnog života. Nakon prvog stručnog vatrogasnog glasila „Vatrogasac“ (1892. - 1896.). Zajednica počinje s izdavanjem vlastitog časopisa „Vatrogasni vjestnik“ 1896. godine. Danas časopis izlazi pod imenom „Vatrogasni vjesnik“, a izdavač je Hrvatska vatrogasna zajednica.

Vatrogasac, 9/1893.

Vatrogasni vjestnik, 3/1943.

ODLIKOVANJA I MEDALJE

Najveći dio fundusa Muzeja hrvatskog vatrogastva odnosi se na medalje i odlikovanja. Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica još od 1891. dodjeljuje zaslužnim vatrogascima odlikovanja. Dobrovoljna vatrogasna društva su izdavala spomen medalje povodom obljetnica, posvete barjaka i ostalih bitnih događaja u radu društva.

Odlikovanje za zasluge, Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica

Službovna kolajna, Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica

Krst za zasluge 1. stepena, Vatrogasna zajednica Kraljevine Jugoslavije

Odlikovanje začasni član, Vatrogasna zajednica Savske Banovine

Vatrogasna zvezda prvog reda, Vatrogasni savez Jugoslavije

Spomen medalja povodom posvete barjaka, Dobrovoljno vatrogasno društvo Zagreb

Spomen medalja povodom 25. obljetnice, Dobrovoljno vatrogasno društvo Križevci

Medalja za zasluge, Dobrovoljno vatrogasno društvo Đakovo

Spomen medalja povodom posvete zastave 1896., Dobrovoljno vatrogasno društvo Velika Gorica

Spomen medalja povodom 105. obljetnice, Dobrovoljno vatrogasno društvo Krapina

Spomen medalja za 50. obljetnicu, Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica

VATROGASCI I GLAZBA

Uz grb i zastavu, prepoznatljivi simbol Hrvatske vatrogasne zajednice je i himna koju je napisao Gjuro Stjepan Deželić, a uglazbio Ivan pl. Zajc. Himna se izvodi u svečanim vatrogasnim prigodama.

Uz primarnu funkciju zaštite građana od požara, vatrogasna organizacija je i bitan čimbenik kulturnog razvoja sredine u kojem djeluje. Ponekad i jedine organizacije u manjim mjestima, vatrogasci su često bili glavni nosioci zabavnog života.

Ivan pl. Zajc, Vatrogasna himna, 1898.

Ljudevit Schlögel, Varaždinska vatrogasna polka, 1878.

ZASTAVE

Većina društava povodom osnutka ili povodom okrugle obljetnice nabavlja zastavu. Prvi hrvatski dobrovoljni vatrogasni zbor u Varaždinu svoju prvu zastavu je pribavio 1896. godine. Glavni motivi na zastavama su većinom vatrogasno znakovlje ili, u novije vrijeme, sveti Florijan.

Zastava Vatrogasnog saveza Hrvatske

Zastava Industrijskog vatrogasnog odjela Varteks

OSOBNI PREDMETI MIRKA KOLARIĆA

Osobni predmeti učitelja hrvatskog vatrogastva sigurno su među najvrednijom građom u posjedu Muzeja.

Kaciga Mirka Kolarića

Članska iskaznica Prvog hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu

Zviždaljka Mirka Kolarića

KACIGE

Jedan od najprepoznatljivijih simbola vatrogasaca je vatrogasna kaciga. Uz intervencijske kacige jednostavne izrade rađene od kože, postoje i svečane kacige s ukrasnim elementima. Iako je prošla različite faze promjene izgleda, kaciga je zbog svoje funkcionalnosti i danas nezamjenjivi dio osobne zaštitne opreme svakog vatrogasca.

Kaciga predsjednika 1. hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu, oko 1910.g.

Kaciga s grbom Grada Varaždina, Kovnica Sorlini, oko 1925.

Kaciga s natpisom Pomoz Bog, starim vatrogasnim pozdravom

VATROGASNA ODNJELA I ZAŠTITNA OPREMA

Kao i kacige, tako je i vatrogasna odjeća prošla razvojni put od predmeta sličnih po izgledu i materijalima običnoj civilnoj odjeći do današnje zaštitne opreme otporne na visoke temperature, vlagu i druge opasnosti s kojima se vatrogasci susreću na intervencijama.

Azbestno odijelo, oko 1950.

Odijelo za prilaz vatri, oko 1990.

VATROGASNE SPRAVE I OPREMA

Uz dobru organiziranost i ekipiranost, temelj uspješnog rada na intervencijama je kvalitetna vatrogasna oprema. Najvažniji dio opreme su svakako štrcaljke i pumpe, od ručnih štrcaljki na kolima s konjskom zapregom, do modernih sustava na vatrogasnim vozilima. U posjedu Muzeja nalazi se nekoliko ručnih štrcaljki te motornih vatrogasnih agregata, od kojih su neki proizvedeni i na području bivše Jugoslavije.

Vatrogasna štrcaljka voznjača, kraj 19. stoljeća

Svečano vatrogasno odijelo, oko 1985.

Vatrogasna kapa, 1925.

Vatrogasna štrcaljka voznjača, Albert Sammassa, kraj 19. stoljeća

Parna vatrogasna štrcaljka, Tvornica parnih kotlova Zagreb, 1905.

Vatrogasna štrcaljka rastavljača, F. Kernreuter, Beč, početak 20. stoljeća

Štrcaljka voznjača s pripadajućom opremom, Albert Sammassa, Laibach, oko 1900.

VATROGASNI AGREGATI

Uporaba benzinskih i dizelskih motora unijela je promjene i u vatrogastvo. Zahvaljujući ovoj inovaciji pumpe postaju manjih dimenzija i jačih protoka te pojačavaju efikasnost na terenu. Za povijest hrvatskog vatrogastva su posebno značajni agregati domaće proizvodnje.

Vatrogasni agregat, TMZ Savica, 1951.

Vatrogasni agregat, PRETIS, Vogošća, Sarajevo

OSTALA VATROGASNA OPREMA

Uz štrcaljke i agregate, u prizemlju je prikazana i velika količina ostale opreme, cijevi, armatura, izolacijskih aparata, plinskih maski.

C mlaznice

Komet mlaznica za tešku pjenu

Vatrogasni opasači i sjekire

Vatrogasni aparat SALVATOR, početak 20. stoljeća

MUZEJ HRVATSKOG VATROGASTVA
Trenkova 44, 42000 Varaždin, Hrvatska
Tel: 01/3689-163, fax: 01/3025-026
www.hvz.hr
Kontakt osoba: Vedran Runjić, dipl. pov.
e-mail: muzej@hvz.hr

